

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 136/2024-46

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpeného Mgr. Martinom Jankovičom, advokátom, Železničná 257/19, Revúca, proti uzneseniu Okresného súdu Rimavská Sobota č. k. RA-5C/2/2022-267 z 3. novembra 2023 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Rimavská Sobota č. k. RA-5C/2/2022-267 z 3. novembra 2023 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, základné právo vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na právnu pomoc v konaní pred súdom podľa čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo na ochranu majetku podľa čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Rimavská Sobota č. k. RA-5C/2/2022-267 z 3. novembra 2023 **zrušuje a vec vracia** Okresnému súdu Rimavská Sobota na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Rimavská Sobota **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **856,75 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 22. januára 2024 domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 20 ods. 1, čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 2 Ústavy

Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práv podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) uznesením Okresného súdu Rimavská Sobota (ďalej aj „okresný súd“) č. k. RA-5C/2/2022-267 z 3. novembra 2023 (ďalej len „napadnuté uznesenie“). Sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Domáha sa tiež náhrady trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ bol žalobcom v konaní o zaplatenie peňažného plnenia s príslušenstvom vedeného okresným súdom pod sp. zn. RA-5C/2/2022. V predmetnej veci bolo rozhodnuté uznesením vyššieho súdneho úradníka č. k. RA-5C/2/2022-252 zo 14. augusta 2023 (ďalej len „uznesenie VSÚ“) o výške náhrady trov konania.

3. Proti uzneseniu VSÚ sťažovateľ podal sťažnosť z dôvodu, že mu nebola priznaná odmena za úkon právnej služby – spracovanie a podanie námietky zaujatosti konajúcej zákonnej sudkyne. Sťažovateľ uvádza, že ide o procesné podanie, kvalifikovaný úkon právnej služby, podanie, ktoré súviselo s predmetným súdnym konaním, súd sa ním zaoberal (námietka zaujatosti bola posúdená ako dôvodná) a týmto podaním právny zástupca len hájil záujmy žalobcu, bránil jeho ústavné právo na zákonného sudcu, bolo vykonané v jeho záujme a, predovšetkým, aj na účel objektívnosti rozhodovania jeho právnej veci, a teda nemožno ho považovať za účelové, ničím neodôvodnené podanie.

4. Okresný súd napadnutým uznesením sťažnosť zamietol.

II.

Argumentácia sťažovateľa

5. Sťažovateľ poukazuje na to, že mu vyšší súdny úradník v uznesení zo 14. augusta 2023 nepriznal odmenu za úkon právnej pomoci (námietka zaujatosti) s odôvodnením, že sa „*nejedná o úkon vo veci samej*“, pričom VSÚ neargumentoval neúčelnosťou procesného podania, resp. zneužitím práva. Konajúci sudca sa podľa názoru sťažovateľa v napadnutom uznesení nevysporiadal s námietkami sťažovateľa v ním podanej sťažnosti proti uzneseniu VSÚ, ale „*jednostranne zameral svoju argumentáciu a túto viedol od počiatku k zneužitiu práva žalobcu, resp. jeho právneho zástupcu*“.

6. Sťažovateľ uvádza, že v napadnutom uznesení zákonný sudca nepochopiteľne dáva žalobcu do súvisu s úplne iným žalobcom (██████████), ktorého zastupoval rovnaký právny zástupca, pričom práve právnomu zástupcovi pripisuje, že si mal vypočúť predbežný právny názor sudkyne Prčovej v konaní vedenom na okresnom súde vo veci žalobcu ██████████, a to mal byť skutočný dôvod podania námietky zaujatosti tejto sudkyne v právnej veci sťažovateľa.

7. Sťažovateľ hodnotí ako svojvoľné odôvodnenie napadnutého uznesenia v časti, v ktorej súd uvádza, že mu nepatrí odmena za vznesenie námietky zaujatosti, keďže ho zastupoval právny zástupca, ktorý nevzniesol námietku zaujatosti proti tej istej zákonnej sudkyňi v inom súdnom konaní sťažovateľa, ako ani v ďalšom súdnom konaní, kde zastupoval iného žalobcu.

8. Za nesprávny sťažovateľ považuje i názor všeobecného súdu, ktorý nerozhodol o trovách sťažnostného konania, z dôvodu, že „*nárok na náhradu trov sťažnostného konania nie je osobitne*

upravený, a že by to bolo aj v rozpore so zásadou, že príslušenstvo pohľadávky už žiadne iné príslušenstvo nemá“. Takýto záver je podľa názoru sťažovateľa i v rozpore so všeobecnou praxou súdov.

9. Sťažovateľ uvádza, že napadnuté uznesenie okresného súdu „podkopáva“ nestrannosť a nezáujatosť konajúceho sudcu všeobecného súdu a keďže sťažovateľ ako žalobca už nemal žiadny do úvahy pripadajúci prostriedok ako vzniesť námietku zaujatosti proti konajúcemu sudcovi všeobecného súdu, túto vznáša až v tejto ústavnej sťažnosti.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

10. Predseda okresného súdu vo vyjadrení sp. zn. Spr. 227/24 z 26. apríla 2024 poukázal na stanovisko zákonného sudcu, s ktorým sa stotožnil. Zákonný sudca v súvislosti s tou časťou ústavnej sťažnosti, ktorá sa týka nepriznania náhrady trov právneho zastúpenia za spracovanie a podanie námietky zaujatosti, okrem iného uviedol, že napadnuté rozhodnutie vychádza zo širšieho kontextu podanej námietky zaujatosti. Uviedol, že sťažovateľ, ako aj ďalšia osoba, [REDAKOVANÉ], boli trestne stíhaní za totožný skutok, pričom obe samostatne vedene trestné konania boli skončené oslobodením spod obžaloby (sťažovateľ rozsudkom bývalého Okresného sudu Revúca sp. zn. 2T/2074/2017 z 31. januára 2019) a následne sa obaja domáhali náhrady škody spočívajúcej vo vynaložených trovách obhajoby a nemajetkovej ujmy.

11. Sťažovateľ, zastúpený advokátom, sa náhrady škody spočívajúcej v trovách obhajoby domáhal žalobou zo 4. septembra 2020 v konaní vedenom sudkyňou Prčovou na bývalom Okresnom súde Revúca pod sp. zn. 5C/32/2020, pričom zaujatosť sťažovateľ v tomto konaní, ktoré skončilo platobným rozkazom, ktorým bolo podanej žalobe vyhovené, nenamietal.

12. V konaní vedenom Okresným sudom Revúca pod sp. zn. 5C/2/2022 sťažovateľ domáhajúci sa náhrady nemajetkovej ujmy podaním zo 7. februára 2022 namietol zaujatosť sudkyne Prčovej z dôvodu, že jej manželom je prokurátor JUDr. Daniel Prč, ktorý inicioval trestne stíhanie sťažovateľa (a [REDAKOVANÉ]) a ktorý bol v trestnom konaní sám pre zaujatosť vylúčený. Sudca uvádza, že skutočnosti zakladajúce namietanú zaujatosť sudkyne Prčovej v konaní sp. zn. 5C/2/2022 pritom existovali už od roku 2017 a neboli namietané ani sťažovateľom v konaní sp. zn. 5C/32/2020 a ani [REDAKOVANÉ] v konaní sp. zn. 5C/1/2020.

13. Z uvedeného kontextu, ktorý Krajskému sudu v Banskej Bystrici pri rozhodovaní o podanej námietke zaujatosti nebol známy, je podľa zákonného sudcu zrejmé, že dôvodom uplatnenej námietky zaujatosti sudkyne Prčovej nebol jej manželský vzťah k prokurátorovi JUDr. Danielovi Prčovi, ale okolnosti majúce pôvod v rozhodovacej činnosti sudkyne – konkrétne predbežné právne posúdenie nároku na náhradu nemajetkovej ujmy vo veci [REDAKOVANÉ] v konaní vedenom pod sp. zn. 5C/1/2020 (nárok [REDAKOVANÉ] na náhradu nemajetkovej ujmy predbežne právne posúdila ako v celom rozsahu nedôvodný), ktoré podľa § 49 ods. 3 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) dôvodom na vylúčenie sudcu nie sú. Takto uplatnená námietka zaujatosti preto bola vyhodnotená súdom ako neúčelne uplatnenie procesného práva sťažovateľa, ale jeho zneužitie, pretože podstatou uplatneného práva sťažovateľa namietat zaujatosť konajúceho sudcu nebolo

uplatnenie práva na rozhodnutie vo veci nestranným súdom, ale výber osoby sudcu, ktorý vo veci rozhodnúť nemá. Nárok na náhradu trov právneho zastúpenia za spracovanie a podanie námietky zaujatosti preto sťažovateľovi nebol priznaný.

14. Zákonný sudca uviedol, že pri rozhodovaní o trovách konania o sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o výške trov konania zastáva stanovisko (prezentované aj v ústavnou sťažnosťou napadnutom uznesení), že o trovách konania o sťažnosti súd nerozhoduje, pretože nárok na náhradu trov konania o sťažnosti nie je osobitne upravený, podanie sťažnosti nepodlieha ani súdnemu poplatku, pričom vznik nároku na náhradu trov konania o sťažnosti proti uzneseniu o výške trov konania by bol aj v rozpore so zásadou, že príslušenstvo pohľadávky (v tomto prípade trovy konania ako náklady spojené s uplatnením práva) už žiadne ďalšie vlastne príslušenstvo nemá (neexistuje teda kategória príslušenstvo príslušenstva pohľadávky). Sudca poukázal na rozhodnutie ústavného súdu č. k. III ÚS 420/2023-15 z 18. augusta 2023, z ktorého vyplýva, že za konanie o sťažnosti proti uzneseniu o výške trov konania nárok na náhradu trov konania nevzniká žiadnej z procesných strán.

15. Okresný súd zhrnul, že podľa jeho názoru ústavnou sťažnosťou napadnutým uznesením nemohlo byť a nebolo dotknuté žiadne z ústavných práv, ktorých porušenie je súdu vytýkané v podanej ústavnej sťažnosti, preto podanú ústavnú sťažnosť považuje v celom rozsahu za nedôvodnú.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

16. Zúčastnená osoba, ktorou je Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti č. k. 2 GÚp 37/24/1000-2 zo 7. mája 2024 okrem iného uviedla, že ponecháva na zvážení ústavného súdu, či posudzované uznesenie z 3. novembra 2023 vyhodnotí ako svojvoľné, alebo v zjavnom rozpore (nesúlade) s platnou právnou úpravou týkajúcou sa trov konania alebo za nedostatočne odôvodnené, a tým aj spôsobilé zasiahnuť do ústavnoprávnej roviny.

III.3. Replika sťažovateľa:

17. Sťažovateľ vo svojej replike uviedol, že konajúci zákonný sudca opätovne neprípustne a nedôvodne spája sťažovateľa ako žalobcu v spore vedenom na okresnom súde pod sp. zn. RA-5C/2/2022 s iným žalobcom, v iných civilných súdnych sporoch a taktiež zamieňa postavenie právneho zástupcu sťažovateľa so samotným sťažovateľom, keď mu (pozn. teda nie sťažovateľovi) vytýka, že nepodal námietku zaujatosti proti konajúcej zákonnej sudkyňi Prčovej aj v iných civilných súdnych sporoch vedených na okresnom súde (predtým Okresnom súde Revúca).

18. Sťažovateľ považuje napadnuté uznesenie predovšetkým za prekvapivé, keďže vyšší súdny úradník uznesením č. k. RA-5C/2/2022-252 zo 14. augusta 2023 k nepriznaniu úkonu právnej služby – spracovanie a podanie námietky zaujatosti, uviedol v podstate len to, že nejde o úkon vo veci samej. Vzhľadom na argumentáciu vyššieho súdneho úradníka v sťažnosti proti jeho uzneseniu poukazoval predovšetkým na tie ustanovenia vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) a na dostupné komentáre, z ktorých vyplýva, že aj úkony nie vo veci samej sú odmeňované v zmysle vyhlášky, k čomu smerovala celá jeho sťažnostná argumentácia. Konajúci zákonný sudca v odôvodnení napadnutého uznesenia vytvoril

úplne novú skutkovú a právnu argumentáciu, na ktorú žalobca ako sťažovateľ nemal možnosť a procesný priestor reagovať, pričom vychádzala zo záveru, že zo strany sťažovateľa malo dôjsť k zneužitiu práva, a to konkrétne vo vzťahu k úkonu právnej služby – spracovanie a podanie námietky zaujatosti.

19. Sťažovateľ poukazuje na to, že so zneužitím práva pri uplatnení námietky zaujatosti priamo počíta § 58 CSP, ktorý hovorí o „šikanóznej“, resp. zjavne bezdôvodnej“ námietke zaujatosti, avšak aj to len v súvislosti s tým, ak táto bola vyhodnotená ako nedôvodná, že jej nadriadený súd nevyhovel. Z toho *a contrario* možno vyvodit', že námietka zaujatosti, ktorá bola vznesená dôvodne a bolo jej vyhovené, nemôže byť šikanózna, a nemôže sa logicky spájať so zneužitím práva. Aj z toho dôvodu sa javí ústavnou sťažnosťou napádané uznesenie okresného súdu, jeho odôvodnenie ako extrémne, vybočujúce z výkladu aplikovateľných právnych noriem.

20. Sťažovateľ zastáva názor, že ak mal konajúci zákonný sudca v úmysle vychádzať z úplne inej skutkovej a právnej argumentácie smerujúcej k nepriznaniu odmeny za sporný úkon právnej služby (než akú v tejto veci použil vyšší súdny úradník v odôvodnení svojho uznesenia), a mal tak v úmysle napr. aplikovať minimálne procesnú právnu normu obsiahnutú v čl. 5 CSP, mal analogicky v zmysle § 382 CSP upovedomiť sťažovateľa o aplikovaní tejto právnej normy, ktorá mimochodom nachádza svoj odraz aj v hmotnoprávnom ustanovení § 3 Občianskeho zákonníka, z ktorého je vyvodzovaná jej aplikabilita, keď v tomto smere vystupoval v pozícii sťažnostného/odvolacieho orgánu, o to viac, ak k tejto právnej veci pripájal, resp. vychádzal zo skutočností obsiahnutých v ďalších štyroch civilných súdnych spisoch.

21. V súvislosti so záverom okresného súdu, že námietka sťažovateľa predstavovala v jeho právnej veci zneužitie práva, sťažovateľ uvádza, že využitie námietky zaujatosti je procesným právom, a nie povinnosťou. To, že iný žalobca v inom súdnom konaní, síce zastúpený tým istým právnym zástupcom, namiesto vznesenia námietky zaujatosti zvolil radšej postup späťvzatia žaloby, nemožno zohľadniť pri posudzovaní úkonu podania námietky sťažovateľa.

22. Pokiaľ okresný súd namieta, že skutočným dôvodom podania námietky zaujatosti sudkyne Prčovej malo byť vyslovenie jej predbežného (vo vzťahu k žalobe negatívneho) právneho posúdenia veci, ktoré si mal právny zástupca sťažovateľa vypočít' pri zastupovaní iného klienta, sťažovateľ zdôrazňuje, išlo len o predbežné posúdenie a napokon ako sťažovateľ, tak i pán [REDACTED] boli v konaniach o priznanie náhrady škody a nemajetkovej ujmy úspešní.

23. V súvislosti s argumentom okresného súdu, že krajský súd pri vydávaní svojho rozhodnutia o námietke zaujatosti nebol oboznámený s celým kontextom prípadu, sťažovateľ poukazuje na to, že sudkyňa Prčová mala možnosť reagovať na vznesenú námietku zaujatosti, túto využila, keď aj odkazovala na svoju predchádzajúcu rozhodovaciu činnosť (5C/32/2020) a i napriek tomu bola krajským súdom vylúčená z konania a rozhodovania.

24. Sťažovateľ argumentuje, že podal i námietku zaujatosti na dozorujúceho prokurátora JUDr. Daniela Prča v trestnom konaní vedenom pôvodne na Okresnom súde Revúca pod sp. zn. 2T/207/2017, resp. v prípravnom konaní predchádzajúcom tomuto trestnému súdному konaniu, pričom námietke zaujatosti vyhovel sám konajúci dozorujúci prokurátor JUDr. Daniel Prč svojím uznesením č. k. 2 Pv 180/17/6608-8 zo 7. septembra 2017, ktorým sa vylúčil z vykonávania úkonov trestného konania. Uvedené len potvrdzuje, že dôvod vznesenia námietky zaujatosti v posudzovanom konaní bol manželský vzťah sudkyne Prčovej k dozorujúcemu prokurátorovi

JUDr. Danielovi Prčovi, a nie predbežné právne posúdenie uplatnených nárokov žalobcu [REDACTED] v inom konaní.

25. Sťažovateľ uvádza, že mu nemožno vyčítať, ak v predmetnej civilnej veci využil efektívny, procesne dostupný prostriedok zmeny zákonného sudcu, ktorý sa v konečnom dôsledku ukázal ako dôvodne podaný, pričom neexistuje dôvod, aby mu za takýto úkon právnej služby nebola priznaná odmena v podobe trov právneho zastúpenia, keď treba zohľadniť aj to, čo bolo pre sťažovateľa „v stávke“, t. j. zaplatený súdny poplatok za námietku zaujatosti, ktorý mu mohol prepadnúť (§ 11 ods. 1 tretia veta a contrario zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov), a hroziaca poriadková pokuta do 500 eur za nedôvodne podanú námietku zaujatosti (§ 58 CSP).

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

26. Podstata námietok sťažovateľa v súvislosti s namietaným porušením jeho označených práv je založená na tvrdení, že napadnuté uznesenie okresného súdu je prekvapivé, svojvoľné, arbitrárne a nedostatočne odôvodnené, keďže okresný súd sa nevysporiadal s námietkami sťažovateľa v ním podanej sťažnosti.

27. Ústavný súd poukazuje na to, že čl. 46 ods. 1 ústavy je primárnym východiskom pre zákonom upravené konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany ústavou garantovanej v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy (čl. 46 až 50 ústavy). V súvislosti so základným právom podľa čl. 46 ods. 1 ústavy treba mať zároveň na zreteli aj čl. 46 ods. 4 ústavy, podľa ktorého podmienky a podrobnosti o súdnej ochrane ustanoví zákon, resp. čl. 51 ods. 1 ústavy, podľa ktorého sa možno domáhať práv uvedených okrem iného v čl. 46 ústavy len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú (I. ÚS 56/01).

28. Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 71/97). Z tohto vyplýva, že právne východiská, na základe ktorých ústavný súd preskúmava, či došlo k ich porušeniu, sú vo vzťahu k obojmu označeným právam v zásade identické (IV. ÚS 147/08), a preto ich namietané porušenie možno preskúmavať spoločne.

29. Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu je súčasťou obsahu práva na spravodlivé súdne konanie aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne odpovie na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 60/04). Ani judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georgidias c. Grécko z 29. 5. 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. 2. 1998).

30. Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa súdna ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie príslušných zákonných ustanovení musí v celom rozsahu rešpektovať uvedené základné právo

účastníkov garantované v čl. 46 ods. 1 ústavy (IV. ÚS 77/02, IV. ÚS 214/04, II. ÚS 249/2011, IV. ÚS 295/2012).

31. Výklad a aplikácia zákonných predpisov zo strany všeobecných súdov musí byť preto v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu, ktorým je poskytnutie materiálnej ochrany zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno obmedziť toto základné právo v rozpore s jeho podstatou a zmyslom (IV. ÚS 77/02, IV. ÚS 214/04, II. ÚS 249/2011, IV. ÚS 295/2012).

32. Ústavný súd opakovane (z novšej judikatúry porov. medzi mnohými napr. II. ÚS 303/2017, II. ÚS 383/2017, II. ÚS 566/2018, II. ÚS 506/2018, II. ÚS 105/2018, II. ÚS 178/2019) judikuje, že považuje rozhodovanie všeobecných súdov o trovách konania za integrálnu súčasť civilného procesu a je zásadne výsadou všeobecného súdnictva.

33. Ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmava iba celkom výnimočne, a to v prípadoch, ak samotné rozhodnutie všeobecného súdu je takým excesom z požiadaviek kladených na spravodlivý proces alebo ide o také extrémne vybočenie z princípu spravodlivosti, že je spôsobilé zasiahnuť do ústavnoprávnej roviny, a teda i do práv účastníka konania, ktorý podal ústavnú sťažnosť. Inak povedané, problematika náhrady trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení aplikovaného právneho predpisu, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle (z novšej judikatúry pozri II. ÚS 153/2016 a tam citovanú judikatúru).

34. Skutočnosť, že ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmava iba výnimočne, ešte neznamená, že takýmito rozhodnutiami by nemohlo dôjsť k porušeniu práv sťažovateľov. Ústavný súd už v minulosti rozhodol o porušení práv sťažovateľov rozhodnutiami všeobecných súdov o trovách konania, a to napríklad v prípadoch nerešpektovania príslušných ustanovení zákona, resp. vyhlášky (II. ÚS 82/09, I. ÚS 119/2012, II. ÚS 536/2018), a tiež v prípade nedostatočného odôvodnenia právnych záverov všeobecného súdu (I. ÚS 423/2010).

35. Po oboznámení sa s predloženým spisom okresného súdu, vyjadreniami účastníkov konania a po zhodnotení podstatných okolností prípadu ústavný súd dospel k záveru, že ústavná sťažnosť sťažovateľa je dôvodná.

36. Podľa § 251 CSP trovy konania sú všetky preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené výdavky, ktoré vzniknú v konaní v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva.

37. Z citovaného zákonného ustanovenia vyplýva, ktoré kritériá sú pre rozhodovanie súdu o priznaní alebo nepriznaní náhrady za konkrétny a vždy samostatne posudzovaný úkon právnej služby relevantné.

38. Ústavný súd zistil, že okresný súd sa v napadnutom uznesení týchto kritérií nepridržiaval. Z odôvodnenia napadnutého uznesenia vyplýva, že konajúci sudca, ktorý rozhodoval o sťažnosti proti rozhodnutiu VSU o výške trov konania, nijako nereagoval na argumentáciu sťažovateľa uplatnenú v sťažnosti proti uzneseniu VSÚ a zároveň sa úplne odklonil od argumentačnej línie vyššieho súdneho úradníka (podľa ktorého za úkon – námietku zaujatosti nepatrí náhrada, keďže nejde o úkon vo veci samej).

39. Konajúci sudca založil svoje rozhodnutie, ktorým potvrdil rozhodnutie VSÚ o nepriznaní trov za úkon právnej služby (spracovanie a podanie námietky zaujatosti) na dôvodoch, ktoré sa týkajú samotnej podstaty uplatnenej námietky zaujatosti, nie úkonu právnej služby ako takého. Je pritom neprípustné, aby sudca v konaní o sťažnosti proti uzneseniu VSÚ o výške trov konania prehodnocoval samotnú námietku zaujatosti z akéhokoľvek hľadiska (či už ide o zneužitie práva, jej dôvodnosť a iné), keďže na uvedený postup nemá právomoc. V napadnutom uznesení konajúci sudca síce uviedol, že krajský súd na základe sťažovateľom podanej námietky zaujatosti vylúčil sudkyňu Prčovú z rozhodovania jeho právnej veci, avšak uvedené rozhodnutie spochybňuje z dôvodu, že krajský súd podľa neho nemal dostatok informácií, aby posudzovanú vec vnímal v širšom kontexte. Konajúci sudca predkladá vlastný názor na posúdenie uplatnenej námietky zaujatosti, ktorý má byť zároveň dôvodom na zamietnutie sťažnosti sťažovateľa proti uzneseniu VSÚ (predovšetkým bod 4 napadnutého uznesenia).

40. Úlohou ústavného súdu v konaní o ústavnej sťažnosti nie je rozhodnúť, či sťažovateľovi patrí alebo nepatrí náhrada trov za úkon právnej služby, ale posúdiť, či je napadnuté uznesenie okresného súdu ústavne akceptovateľné.

41. Ústavný súd dospel k záveru, že napadnuté uznesenie je vo vzťahu k uplatnenej sťažnostnej argumentácii nedostatočne odôvodnené a nepreskúmateľné. Zároveň však ústavný súd konštatuje, že v posudzovanom prípade došlo k svojvoľnej aplikácii normy jednoduchého práva. Konajúci sudca bez toho, aby vyhodnotil, či trovy sporného úkonu právnej služby vznikli v napadnutom konaní v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva, či sú preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené a bez toho, aby záver, ku ktorému dospel, riadne a zrozumiteľne odôvodnil, sa zameral na prehodnocovanie námietky zaujatosti.

42. Podľa názoru ústavného súdu v právnej veci sťažovateľa sa okresný súd pri aplikácii právneho predpisu natoľko odchyľil od jeho ustanovení, že zásadne poprel jeho účel a význam, v dôsledku čoho je napadnuté uznesenie ústavne neakceptovateľné a neutržateľné.

43. V dôsledku už uvedených nedostatkov poskytnutej súdnej ochrany zo strany okresného súdu, ktorá nezodpovedá právu sťažovateľa na ústavne konformný výklad a aplikáciu zákonných noriem v jeho právnej veci a na riadne odôvodnenie rozhodnutia ako významnej súčasť práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces, ústavný súd vyslovil porušenie nielen základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

44. Hlavný význam práva na právnu pomoc spočíva v tom, že orgány uvedené v čl. 47 ods. 2 ústavy (súdy, iné štátne orgány, orgány verejnej správy) majú zodpovedajúcu povinnosť nebrániť účastníkov, aby v konaní pred nimi využívali právnu pomoc. Súčasťou základného práva na právnu pomoc je aj právo na úhradu účelne vynaložených trov konania (II. ÚS 78/03).

45. Právo na priznanie primeranej a právnymi predpismi stanovenej náhrady trov konania, ktoré úspešnej strane v konaní vzniknú, je súčasťou práva na spravodlivý proces a tiež súvisí, pokiaľ ide konkrétne o náhradu trov právneho zastúpenia, s majetkovým právom podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu a právom na právnu pomoc v zmysle čl. 47 ods. 2 ústavy (m. m. I. ÚS 119/2012). Okresný súd tak napadnutým uznesením zasiahol aj do práva sťažovateľa na právnu pomoc v konaní pred súdom podľa čl. 47 ods. 2 ústavy (bod 1 výroku rozhodnutia).

46. V súvislosti s argumentáciou sťažovateľa viažucou sa na rozhodnutie o trovách tzv. „sťažnostného konania“ ústavný súd konštatuje, že aj keď si je vedomý nejednotnej praxe všeobecných súdov v tejto oblasti, v právnej veci sťažovateľa sa nemá dôvod odchýliť sa od svojho názoru, že v ustanoveniach Civilného sporového poriadku o sťažnosti ako osobitnom prostriedku nápravy nesprávnosti uznesení vyššieho súdneho úradníka niet žiadnej zmienky o tom, že by všeobecným súdom bola daná právomoc osobitne rozhodovať o trovách „sťažnostného“ konania. Ani zo systematického pohľadu na zákonnú úpravu náhrady trov konania nemožno dospieť k záveru, že Civilný sporový poriadok predpokladá alebo súdom prvej inštancie stanovuje rozhodovať o náhrade trov sťažnosti po tom, čo o náhrade trov konania prvej inštancie rozhodli v súlade so zákonom v rozhodnutí, ktorým konanie na tejto inštancii všeobecného súdnictva končí.

47. Vady konečných rozhodnutí všeobecných súdov majú nielenže rôzne podoby, ale aj po ich právoplatnosti možno predpokladať určité nasadenie strán sporu na uplatnenie ich práv. Napríklad pri vadách rozsudkov, ktoré sa systémovo neriešia opravným prostriedkom, nemožno vylúčiť, že strana bude nútená využiť právne zastúpenie na podanie či už návrhu na opravu chyby v písaní a počítaní, alebo návrhu na doplnenie rozsudku. Ani pri týchto prostriedkoch nápravy, na ktoré je funkčne príslušný, rovnako ako pri sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka, súd prvej inštancie, zákon nepredpokladá ďalšie rozhodovanie o náhrade trov konania.

48. Je tomu tak preto, že náhrada trov konania sa predovšetkým vo vzťahu k trovám právneho zastúpenia poskytuje v paušalizovaných schémach, ktoré vylučujú to, aby bolo nevyhnutné stranu odškodňovať za akékoľvek jej nasadenie v súvislosti s uplatnením jej práv. Rozhodovanie o náhrade trov konania nie je cieľom sporového konania, ale zjednodušeným a koncentrovaným nástrojom na zabezpečenie náhrady ujmy, ktorá strane vznikla v súvislosti s uplatňovaním jej hmotného práva ako celku rôznych činností. Preto nie je dôvod na to, aby takáto sprievodná vedľajšia rozhodovacia činnosť všeobecných súdov, ktorá sa realizuje v jeho prvej inštancii, bola rozložená do nekonečného množstva rozhodnutí o trovách jednotlivých štádií konania, napríklad aj v súvislosti so sťažnosťou proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka (č. k. III. ÚS 420/2023-15 z 18. augusta 2023).

49. V súvislosti s namietaným porušením práva na nezávislý a nestranný súd podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a tou časťou argumentácie sťažovateľa, ktorou „*vznáša námietku zaujatosti voči konajúcemu sudcovi všeobecného súdu.. až v tejto ústavnej sťažnosti*“, ústavný súd uvádza, že jeho právomoci sú taxatívnym spôsobom určené v čl. 125 až 129 a v čl. 136 ústavy, pričom poukazuje na to, že podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd a odkazuje sťažovateľa na konanie pred všeobecným súdom, ktoré bude prebiehať v jeho právnej veci po zrušení napadnutého uznesenia a vrátení veci na ďalšie konanie (bod 4 výroku rozhodnutia).

V.

Príkaz konať vo veci

50. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd zruší rozhodnutie alebo

opatrenie, ktorým boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa. Ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

51. Vzhľadom na to, že ústavný súd vyslovil porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny, základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, základného práva na právnu pomoc v konaní pred súdom podľa čl. 47 ods. 2 ústavy, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu napadnutým uznesením okresného súdu (predovšetkým dôvody uvedené v bodoch 35 až 42), bolo pre dovŕšenie ochrany porušených práv potrebné využiť aj právomoc podľa čl. 127 ods. 2 ústavy, resp. podľa § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde. Preto ústavný súd zrušil napadnuté uznesenie okresného súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie (bod 2 výroku rozhodnutia).

52. Pri rozhodovaní o sťažnosti sťažovateľa bude povinnosťou okresného súdu predovšetkým náležite aplikovať relevantnú právnu úpravu ústavne konformným spôsobom, a následne jasne a zrozumiteľne odôvodniť právne závery, ku ktorým dospel a na ktorých založil svoje rozhodnutie.

53. V ďalšom postupe je okresný súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde). Okresný súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

VI.

Náhrada trov konania

54. Sťažovateľ si uplatnil náhradu trov konania pred ústavným súdom, ktoré mu vznikli v súvislosti s jeho právnym zastupovaním právnym zástupcom.

55. Ústavný súd pri rozhodovaní o náhrade trov konania vychádzal z obsahu súdneho spisu. Za prvé dva úkony právnej služby, t. j. prevzatie a prípravu zastupovania a podanie ústavnej sťažnosti vychádzal z priemernej mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok 2023, ktorá bola 1 373 eur, keďže išlo o úkony právnej služby vykonané v roku 2024. Odmena za jeden úkon právnych služieb za rok 2024 v zmysle § 11 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) predstavuje sumu 343,25 eur. Takto stanovená odmena predstavuje pri dvoch úkonoch 686,50 eur, s režijným paušálom 2 x 13,73 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) spolu 713,96 eur. Pokiaľ ide o ďalší úkon právnej služby – repliku sťažovateľa, ústavný súd konštatuje, že neobsahuje nové, resp. ústavnoprávne relevantné skutočnosti, ktoré mu nie sú známe, preto odmenu za uvedený úkon nepriznal. Keďže právny zástupca sťažovateľa je platiteľom dane z pridanej hodnoty, uvedená celá suma bola zvýšená o daň z pridanej hodnoty vo výške 20 % podľa § 18 ods. 3 vyhlášky a podľa zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov. Ústavný súd teda priznal úspešnému sťažovateľovi náhradu trov právneho zastúpenia 856,75 eur (bod 3 výroku rozhodnutia).

56. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. júna 2024

Peter Molnár
predseda senátu